

верховенство права та Україна: зб. наук. ст. К.: Дух і Літера, 2013. С. 329–342.

8. Патеї-Братасюк М. Г. Верховенство права в українському судочинстві: проблема духовно-інтелектуального виміру. *Розвиток вітчизняних правових інститутів в умовах демократичних процесів*. К.: Вид.-во Європейського ун-ту, 2010. С. 140-162.
9. Козюбра М.І. Верховенство права: українські реалії та перспективи. *Право України*. 2015. №3. С. 6-18.

Лисак В.

*студентка I курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доктор права
Українського Вільного Університету, завідувач кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ Кравчук М. В.*

РОЗВИТОК ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В ПЕРІОД ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Дослідження політики і практики організації охорони здоров'я та державного опікування за часів Гетьманату має не лише науково-теоретичне, пізнавальне, а й соціально-політичне та практичне значення. Воно дає можливість глибше висвітлити важливий аспект внутрішньої політики Української Держави, а також актуалізувати набутий досвід, який варто враховувати при реформуванні системи охорони здоров'я та соціального захисту на сучасному етапі історичного розвитку України.

Об'єкт наукової розвідки: основні напрямки реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я та опікування населення.

Предмет дослідження: нормативно-правова база, на основі якої здійснювалось правове регулювання політики гетьманського уряду у галузі охорони здоров'я та соціальної опіки населення; особливості формування Міністерства народного здоров'я та державного опікування та його структури; організація медичної діяльності і санітарно-гігієнічного стану в боротьбі з інфекційними хворобами.

Науковою розробкою проблеми займалися такі науковці: Г. Демочко, Л. Жванко, Д. Дорошенко, Р. Пиріг та інші.

Українська Держава Павла Скоропадського, яка постала після перевороту 29 квітня 1918 року, взяла на себе надзвичайно складне за тих суспільно-економічних умов і досить проблемне у своєму виконанні завдання – зберегти, а в окремих випадках відродити систему охорони здоров'я та соціального захисту населення. Саме за часів Гетьманату органам охорони здоров'я було надано найвищого статусу – статусу міністерства, офіційна назва якого була Міністерство народного здоров'я й опікування. Ця установа була створена 8 травня 1918 року і була визнана «вищим керуючим і доглядаючим органом по всіх справах, які торкаються охорони народного здоров'я й опікування в різних галузях державного і громадського управління» [1, с. 141].

Кандидатура міністра народного здоров'я й опікування була визначена П. Скоропадським однією з перших ще напередодні квітневого перевороту. Ним став відомий фармаколог В. Любинський, за словами гетьмана, «один з

найбільш ревних членів партії» [6, с. 134]. Він особисто брав участь у гетьманському перевороті та активно підтримував державницьку політику П. Скоропадського. В. Любинському допомагав його заступник Є. Яковенко - відомий в Росії лікар-психіатр, який зазнавав утисків царської влади за українофільські погляди [5, с. 412].

У складі Міністерства були створені відповідні департаменти: медичний департамент, який очолив відомий діяч УСДРП, лікар-гігієніст Б. Матюшенко; департамент загальних справ, керівником якого став український соціал-демократ, який не мав медичної освіти, М. Галаган; санітарний департамент під керівництвом відомого ученого-епідеміолога О. Корчак-Чепурківського; департамент державної опіки, яким керував Ю. Вітте. Департаменти мали свої відділи: освіти (очолив В. Піснячевський), інформаційно-видавничий (очолив Ю. Меленевський), судової медицини (очолив К. Сулима), санітарно-технічний (очолив О. Земляничин), демобілізаційний (очолив О. Сидоренко) [5, с. 412].

Загалом організаційно-функціональна структура міністерства складалася з 4 департаментів, 16 відділів і кілька допоміжних підрозділів. Також формувалися дорадчі органи відомства: рада міністра, учений комітет, судово-медична рада [5, с. 412].

Головним завданням всіх відомств В. Любинський вважав боротьбу з епідеміями кору, віспи, скарлатини та холери, які різко поширилися на всій території України. Це дійсно була надзвичайно серйозна проблема, породжена тривалим перебігом війни, антисанітарією, міграцією великих людських мас. За проектом, розробленим О. Корчак-Чепурківським, керівництво в галузі протиепідемічної роботи мало покладатися безпосередньо на Міністерство народного здоров'я та опікування, а впроваджувати заходи на місцях доручалося органам місцевого самоврядування у тісній співпраці з відповідними медичними установами [5, с. 413].

Для того щоб позбутися пошестей, уряд Української Держави виділив з Державної скарбниці майже десять мільйонів карбованців. Їх необхідно було витратити не тільки на лікування хворих, а й на широку пропаганду протиепідемічних заходів. Саме завдяки виділеним коштам по країні курсували пересувні музеї-виставки, читалися лекції, видавалася просвітницька агітаційна література [4, с. 114].

Проте боротьба з епідеміями все ж мала певні складнощі, адже в Україні працювало лише 80 санітарних лікарів, які фізично не могли впоратись зі всіма хворобами в державі. До того ж не вистачало медикаментів та елементарних засобів першої допомоги [1, с. 141].

Саме тому для вирішення цих проблем В. Любинський увійшов у тісний контакт з владними чиновниками Німеччини та Австро-Угорщини, які надавали підтримку низці медичних закладів України у боротьбі з хворобами. Також було закуплено арсенал медичного інвентарю у Німеччині і приймалася допомога Червоного Хреста та інших благодійних організацій. В результаті спільної роботи по всій країні вдалося налагодити роботу пунктів першої допомоги, що створювалися для потерпілих, а у великих містах (Полтава, Катеринослав, Харків тощо) були створені відповідні лікарні [4, с. 114].

Для протидії холери, епідемія якої найбільше спалахнула в Одесі у 1918 році, Київський та Харківський бактеріологічні інститути щодня виготовляли більше двох тисяч вакцин для хворих. На час епідемії у країні діяли «летючі

загони», що доставляли ліки у найвіддаленіші місця та проводили вакцинацію. Усього на боротьбу з епідемією холери у розпорядження міністерства було виділено 2 млн. крб [1, с. 141].

Департамент державної опіки міністерства народного здоров'я мав низку суміжних сфер з військовим міністерством, міністерством внутрішніх справ, освіти, громадських організацій. Це полонені, воїни-інваліди, біженці, діти-сироти та інші категорії населення, які потребували лікування і соціального захисту. В. Любинський зробив подання Раді Міністрів про виділення 5 млн. крб. на витрати по утриманню і лікуванню інвалідів, які повертаються з полону, з розрахунку на 6345 ліжок. Проте уряд ухвалив асигнування лише 2 млн. крб [5, с. 413].

Оскільки документи царського періоду не відповідали новим умовам і потребували негайного перегляду, на початку липня 1918 р. Рада Міністрів розглянула запропонований В. Любинським законопроект про внесення змін до існуючих законів колишньої Російської імперії. Після його обговорення члени уряду затвердили відповідне «Положення», яке визначало статус та завдання Міністерства, заклади та установи, які переходили до його підпорядкування.

Відповідно до нового статуту були визначені такі завдання: а) покращення рівня соціального забезпечення найбільш вразливих верств населення; б) поліпшення якості медичного обслуговування; в) ліквідація епідемій; г) санітарна просвіта населення; д) допомога військовополоненим, біженцям [3, с. 71].

Серед важливих нормативних актів, які регулювали сферу охорони здоров'я, слід назвати такі документи: «Положення про МНЗтаДО», «Тимчасовий статут перестереження та боротьби із заразними захворюваннями», «Коротка програма діяльності санітарно-технічного відділу», «Проект реформування вищої та середньої фармацевтичної освіти», «Проект санаторно-курортної комісії», «Статут Ради Міністра МНЗтаДО», «Положення МНЗтаДО про опіку дітей», «Положення про місцеві органи державного опікування», «Проект штатів Департаменту Державного Опікування» [3, с.32].

Окрема увага приділялася медичній освіті. Уряд розумів, що для отримання кваліфікованої медичної допомоги існуючого штату лікарів не вистачить, тому 2 серпня 1918 року у Києві було відкрито поліклініку при професійній спілці лікарів, яка фактично перебрала на себе функції інституту удосконалення лікарів. Через два тижні Павло Скоропадський оприлюднив закон, за яким було створено Український державний університет, в структурі якого був і медичний факультет на чолі з О. Корчак-Чепурківським [1, с. 142].

Можна зробити висновок, що Міністерство народного здоров'я та опікування за короткий період свого існування не тільки визначило основні напрямки, а й суттєво розбудувало галузь охорони здоров'я. Саме Павло Скоропадський особливу увагу приділяв дітям-сиротам, колишнім військовополоненим, інвалідам та біженцям. Уряд Української Держави виділяв значні кошти на боротьбу з епідеміями. І хоча епідемії повністю подолані не були, різнобічна державна підтримка, в тому числі фінансова, дала змогу «пригальмувати» найбільш загрозливі спалахи, спинити розповсюдження інфекційних захворювань – тифу, холери, віспи, кору, скарлатини. Діяльність уряду Української Держави П. Скоропадського у сфері

охорони здоров'я слугує прикладом ставлення держави до соціально незахищених осіб, забезпечення їм необхідного доступу до медичного обслуговування.

Список використаних джерел

1. Демочко Г. Охорона здоров'я в Українській Державі. *Вісник КНЛУ*. 2012. №17. С. 140-144.
2. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. : в 2 т. / упоряд., авт. передм. та комент. К. Ю. Галушко. Київ : Темпора, 2002. Т. II. 194 с.
3. Жванко Л. М. Внутрішня політика Української Держави у галузі охорони здоров'я та соціального захисту населення (квітень– грудень 1918року). Харків : Прапор, 2003. 304с.
4. Жванко Л. Уряд Павла Скоропадського і спроба подолання епідемій серед населення та біженців. *Київська старовина*. 2005. №6. С. 112-125.
5. Пиріг Р. Я. Діяльність урядів гетьманату Павла Скоропадського: персональний вимір. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2016. 518 с.
6. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 грудень 1918. Київ : Наш формат, 2016. 454 с.

*Лялик Р.
студент магістратури юридичного факультету
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри
конституційного, адміністративного та
фінансового права ТНЕУ Чудик Н.О.*

ПРАВОВА ПРИРОДА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ

Постановка проблеми. На території поширення юрисдикції України кожен має право на «професійну правничу допомогу» [1, с. 59]. Таким чином, можна сказати, що дане право за потреби має бути реалізовано всіма, без виключень, суб'єктами, незалежно від їх матеріального забезпечення, соціального становища, расової, чи релігійної приналежності, або інших ознак. Дана теза впливає із самої статті 59 Конституції України, а також, принципу рівності громадян перед законом, закріпленим у статті 24 Конституції України. На даний момент, як і раніше, існує проблема із реалізації населенням права на професійну правничу допомогу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Окремі аспекти цієї проблематики досліджували: М.М. Антонович, С.М. Бреус, О.П. Галоганов, С.В. Прилуцький, Л.В. Тацій, С.І. Сафулько, Є.Г. Тарло, О.Г. Яновська та інші науковці. Однак, проблема досі не вирішена.

Метою статті є визначення проблем із реалізацією права на професійну правничу допомогу незабезпеченим та (або) незахищеним прошарком населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все, варто вказати на те, що правничу допомогу – це надання юридичних послуг щодо захисту та реалізації прав, свобод, законних інтересів кожній особі, котра їх потребує [2]. Винагорода за надання вказаних послуг оплачується за рахунок особи, якій